

Aanduiding van ankerplaats
' Polder van Stabroek met overgangszone naar de Noorderkempen '
Code : APA022

1. Benaming van de ankerplaats + ligging

Poldergebied van Stabroek met overgangszone naar de Kempen te Stabroek, Kapellen en Antwerpen (Ekeren)

Oppervlakte: 1012 ha

2. Een aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 die de grenzen ervan aangeeft

Zie kaart 1.

3. nummer ankerplaats uit landschapsatlas

A10073

4. Situering

- De 'Polder van Stabroek met overgangszone naar de Noorderkempen' is gelegen op grondgebied van de gemeenten Stabroek (het noordwestelijk deel) en Kapellen (het noordoostelijk deel). In het zuiden ligt een klein deel op het grondgebied van Antwerpen (Ekeren). Het landschap maakt deel uit van de Scheldepolders.

De begrenzing van deze ankerplaats wordt gevormd door de het centrum van Stabroek in het noorden, de Kapelsestraat (de verbinding tussen Woensdrecht (NL) en Kapellen) in het oosten, de bewoningskernen van Hoevenen en Kapellen in het zuiden en de autoweg A12 Antwerpen-Bergen op Zoom in het westen.

- De ankerplaats overlapt ten westen met de vogelrichtlijngebieden 'de Benedenschelde-Schorren Polders, V13' en 'Kuifeend-Blokkersdijk, V02'.
Het gebied is grotendeels opgenomen als HAG 'Landbouwgebied tussen Berendrecht, Ertbrand en Ekeren'.
- In het noordoosten aansluitend op de Antitankgracht met de Schans van Smoutakker, is dit poldergebied in en om Stabroek deel van een cluster van waardevolle landschappen in het noordwesten van de provincie Antwerpen.
- In de ankerplaats komen een aantal beschermingen voor (zie kaart 3) :
 - 'Het Rood en omgeving' te Kapellen is beschermd als landschap bij ministerieel besluit van 1 juni 1999.
 - Het gebied 'Landhuizen met omringende parken' werd op 7 maart 1994 beschermd als dorpsgezicht.
 - Het Pharazijnshof of Irishof werd op 7 maart 1994 als monument beschermd en de Onze-Lieve-Vrouwekerk op 27 mei 1971.
 - De bruine beuk van het Heidehof werd op 2 augustus 2010 beschermd als monument in het kader van het beschermingsproject van het levend houtig erfgoed.
- Het voorgestelde gebied heeft op het gewestplan Antwerpen (Koninklijk besluit van 3 oktober 1979), kaartblad Brasschaat 7/8, volgende bestemmingen :
 - Parkgebied: dat is de zone met de kasteeldomeinen langs de Kapelsestraat

- Natuurgebied: die bestemming is van toepassing in de zone die langsheen het parkgebied gelegen is en ter hoogte van het Rood (zuidoostkant van de ankerplaats aan de Streepstraat).
- Agrarisch gebied: deze bestemming behelst het grootste deel van de ankerplaats.
- Zone voor ambachtelijke bedrijven en KMO's : een lokale zone in het gebied.
- Recreatiegebied : het vliegveld
- Dagrecreatie
- Woongebied met landelijk karakter : De lintbebouwing langsheen de Hoge Weg die dwars door de ankerplaats loopt

De gewestplanbestemmingen worden gewijzigd of aangevuld door volgende plannen van aanleg :

- overdruk GRUP, zone voor bedrijfsactiviteiten van een historisch gegroeid bedrijf
- BPA containerpark Kapelsestraat 5/9/2002 (Kapellen)
- BPA kerk Attenhoven en omgeving 7/9/2004 (Stabroek)
- BPA Blokwegvelden 30/1/2002 (Stabroek)
- BPA Pauwelsdreef- Akkerstraat 17/1/1989 (Stabroek)
- BPA containerpark Hoevenen 12/10/2004 (Stabroek)

Daarnaast bevat de ankerplaats volgens AGNAS twee deelgebieden.

- het herbevestigd agrarisch gebied "Landbouwgebied tussen Berendrecht, Ertbrand en Ekeren" Regio: Antwerpse Gordel - Klein-Brabant, BVR: 27/03/2009
 - Actie 6 Stabroekse Polder – Ettenhovense Polder van het operationeel uitvoeringsprogramma: Deelruimte 1 Haven en Polder
- Bij de opmaak van een gewestelijk RUP voor actie 6 is het hernemen van de agrarische bestemming voorzien voor het landbouwgebied gelegen in SBZ-V, tussen Berendrecht en Ekeren nadat een beslissing is genomen omtrent het Strategisch Plan van de Haven, met differentiatie van de polder als bouwvrij agrarisch gebied.

Er is een gewestelijk RUP in opmaak voor het Antwerpse Zeehavengebied. Een deel van de ankerplaats is hierin opgenomen (het deelgebied 'Poldergebied'.

5. Omschrijving

FYSISCH GEDEGTE

Geologische opbouw

In heel de ankerplaats komt de Cenozoïcum (Tertiaire) zeeafzetting, de Boom Formatie, voor. Ze vormt een 50 tot 60 m dikke laag van waterdoorlatende klei die overal in de diepere ondergrond van de gehele Kempen aanwezig is. De bovenkant van de laag ligt hier 50 m onder de zeespiegel.

In de gehele Kempen liggen op de Klei van Boom dikke watervoerende zandige formaties die afgezet werden in zee gedurende de Neogene periode, de jongste helft van het Cenozoïcum (Tertiair).

De Formatie van Merksplas/Brasschaat is Vroeg-Quartair. Deze formatie bestaat uit middelmatige tot fijne witgrijze kwartszanden met dunne klei- en veenbandjes. De formatie dagzoomt in het zuidwesten van het gebied, in de brede tussenzone waar de polderklei ophoudt en de topografisch hoger gelegen Kempen Formatie dagzoomt.

Het huidige reliëf en landschap in het Schelde-gebied zijn ontstaan door verschillende geomorfologische processen en evolutiefazen gedurende voornamelijk het Quartair.

De zanden en kleien van de Kempen Formatie werden afgezet gedurende de talrijke warmere interglaciale perioden (tussen-ijstijden) van het Oud-Pleistoceen. Dit klei-zandcomplex wisselt lateraal zeer snel van korrelgroottesamenstelling.

Gedurende het Oud-Pleistoceen zou de Noorderkempen herhaaldelijk ingenomen zijn geweest door een waddenzee. In dit schorreachtig gebied werden wadzanden en kleilagen afgezet. De westelijke rand van dit klei-zandcomplex vormt nu een micro-cuesta die loopt vanaf Zandvliet, over Stabroek en Kapellen tot Oud-Turnhout. In de ankerplaats volgt de steilrand min of meer de 7,5 m hoogtelijn (tussen 6 en 9 m). De Kempen Formatie is ter hoogte van het gebied eerder grofzandig en mist de duidelijke kleilagen van de Noorderkempen. De dagzomende bovenkant van de formatie vertoont in de streek duidelijke sporen van verspoeling en vriesdeformaties.

De Cenozoïcum (Tertiaire) en Oud-Pleistocene afzettingen werden gedurende het Jong-Pleistoceen overal bedekt met een deklaag. Gedurende de laatste Pleistocene glaciale werd herhaaldelijk eolisch materiaal afgezet, dat hier hoofdzakelijk bestaat uit lemig zand. De dikte van de deklaag op het gebied bedraagt minder dan 2,5 m. De dekzanden zijn kalkloos en bevatten weinig glauconiet. Er komen wel enkele lenzen van zandleem in voor. Onderaan ligt een dun laagje basisgrind van kleine keitjes. Omdat het eolisch proces lokaal zand verplaatste, zijn ook de dekzanden eerder grofzandiger dan elders in de Noorderkempen. De zandige deklaag heeft een nivellerend effect op het reliëf.

De impact van de laatste ijstijd (Weichseliaan) en de daaropvolgende periode, het Holoceen, zijn bepalend geweest in de vorming van het huidige micro-reliëf. Door een warmer en vochtiger klimaat nam vooral hier de algemene hellingerosie toe en ontwikkelde zich lokaal een weinig veen. De beekdalen in het gebied wijzigden zich niet, zoals veelal elders in de Kempen of de Vlaamse Vallei.

Geomorfologie en bodemgesteldheid

Geomorfologie

Het gebied wordt geomorfologisch gekenmerkt door een lange periode (vanaf het Midden-Pleistoceen) van hellingerosie door afspoeling van de steilrand van de westelijke micro-cuesta van het (voormalige) wadsedimentatiebekken van de Kempen Formatie. Het resultaat van het afspoelingsproces is dat de grovere korrelgroottefracties achter blijven op een denudatieve helling, hier gelegen in de noordoostelijke strook van het gebied en dat klastische puinwaaier sedimenten voorkomen in de zuidwestelijke helft van het gebied.

Het tweede belangrijkste geomorfologisch proces zijn de vriesvervormingen. Hier komt een glacijs voor. Dat fenomeen wordt gekenmerkt door afspoeling slecht gesorteerde relatief grovere sedimenten in puinwaaier vorm en door vorstwerking vervormde en vermengde bovenste lagen van de dagzomende formaties leunend tegen een afbraakhelling. Het gebied maakt deel uit van het noordwestelijke uiteinde van de glacijs behorende tot de micro-cuesta die zich uitstrekt in de streek van Kapellen, over Brasschaat tot Schilde.

Als men het poldergebied als de zomerbedding van de Schelde beschouwt, dan is de randhelling bij een super hoge waterstand de winterbedding en de steilrand de oeverkant van de Schelde. Het is natuurlijk geen echte oeverkant meer, daar er geen Scheldesedimenten op de randhelling liggen. Andere geomorfologische processen hebben daarna nog plaatsgegrepen. De Schelde en Schijn hebben wel hun regionale invloed gehad bij het uitschuren van de micro-cuesta in deze streek. Hun zijbeken hebben het materiaal afgevoerd dat oorspronkelijk wel boven de randhelling/oeverkant lag.

In het oosten van het grondgebied van Kapellen ligt het Zandgebied. In het westen van het grondgebied van Stabroek liggen de kleiige alluviale Scheldepolders. De poldergrens volgt min of meer de + 4 m-hoogtelijn. De grens van het Zandgebied (met eventuele duinen) volgt de 11 m hoogtelijn. De overgang gebeurt geleidelijk. Ze betekent een overgang van akkergrond naar heide/bosgrond. Het oostelijk deel van het landschap maakt deel uit van dit overgangsgebied, het westelijk deel is polder.

Deze micro-cuesta culmineert hier tot 9 m hoogte en de bijhorende zwakke steilrand ligt tussen de 6 en 9 m hoogte. Het gebied van de ankerplaats omvat de gehele topografische gradiënt van een cuesta.

Het Zandgebied ten oosten bestaat uit regionale grote golvende zandruggen gescheiden door ondiepe depressies. Deze ruggen zijn zuidwest-noordoostelijk georiënteerd. Bijvoorbeeld de rug waar Hoevenen en Kapellen op liggen. Op de volgende noordelijker gelegen zandrug liggen Stabroek en Putte. Het gebied ligt in een golfdepressie tussen twee zandruggen.

Ten zuidwesten vormt de zandrug van Hoevenen (waar de bebouwde kom op ligt) een zandig schiereiland dat westwaarts uitsteekt in het poldergebied.

Hydrologie

Door de micro-cuesta ten oosten en de zandrug ten zuidwesten ligt het gebied ingesloten in een komvormige depressie.

De afwatering van het oppervlaktewater gebeurt van noordoost naar zuidwest, volgens de helling van de steilrand. In het midden van de topografische depressie (de omgeving van het Rood) is het natter. Daar werden talrijke grachten gegraven in een dambordpatroon om dit gebied droog te houden. Het gebied wordt ontwaterd door vnl. de Rode Beek. De 's Hertogendijkse beek die meer noordelijk loopt, voert relatief weinig water af uit dat deel van het landschap.

In de polder zijn de Kleine Watergang, de Sint Jacobsloop en de Ettenhovense beek de voornaamste afvoerende waterlopen. In de polder is een intensief orthogonaal afwateringgrachtenspatroon aanwezig om de landbouwpercelen te ontwateren. Zij vervangen de oorspronkelijke beken die voor de inpoldering door de natuurlijke depressies in de polder stoomden.

Het vrije (=freatische) grondwater bevindt zich in de dekzanden en het bovenste zandige deel van de Formatie van de Kempen (infiltratiegebied boven de 9 m). Het freatisch grondwater vloeit over de bovenste eerste kleilaag westwaarts naar de dagzoomgrens van deze kleilaag aan de randhelling. Hier geeft ze aanleiding tot een verspreid kwelgebied.

Dit kwelgebied is een langgerekte strook die evenwijdig loopt met de steilrand. In Stabroek en Kapellen is dit het brongebied van een aantal korte beekgrachten die het kwelwater afvoeren naar de Schelde. Ook de Rode Beek en zijn beekgrachten voeren kwelwater af.

Eénmaal volledig over de randhelling ten westen van de kleilaag sijpelt het kwelwater naar de diepere ondergrond en vervoegt de Neogene aquifer.

Tussen de half-waterdoorlatende Formatie van de Kempen en de ondoorlatende Boomse klei komen uitsluitend goed doorlatende watervoerende reservoirzanden voor. In deze zandige formaties ligt de voor de drinkwatervoorziening belangrijke ingesloten grondwaterlaag, bekend als Neogene aquifer. Het diepe grondwater in deze aquifer vloeit oostwaarts.

Ontwikkeling van het cultuurlandschap

Het oostelijk deel van het landschap ligt in de zone waar de vruchtbare kleiïge poldergrond zich mengt met het zand van de Kempen.

Van oudsher was het grondgebied van Kapellen (vroeger Hogeschoote genoemd = hoge beschutting, dus veilig voor het water) iets hoger gelegen dan het omliggend land, dat vòòr het aanleggen van de polderdijken meermaals onder water liep.

Mensen gingen zich uiteraard vestigen op deze hoger gelegen plaatsen.

De weg die Antwerpen met Bergen-Op-Zoom verbindt en waar Kapellen ongeveer in het midden van ligt, is een heirbaan die in de Middeleeuwen waarschijnlijk werd gebruikt als pelgrimsroute vanuit het noorden naar het Spaanse Sint-Jacob van Compostela. Het is naar aanleiding van de kapel die men in de 12de-13de eeuw bouwde ter ere van Sint-Jacob dat de voormalige naam Hogeschote mettertijd veranderde in Kapellen.

Dit landschap dat dus op een hellend overgangsgebied gelegen is met deels zandgrond maar destijds ook deels veengrondgronden, maakt deel uit van het vanaf ongeveer 1250 voor landbouw ontgonnen gebied Hoevenen, Kapellen, Stabroek, Eertbrand en Putte. Het is het grootste aaneengesloten gebied dat ingericht werd volgens het systeem van de regelmatige hoevenstrokenverkavelingen. Er werden

reeksen rechte, langgestrekte kavels afgemeten, meestal met een hoeve op de kop (langsheen die hoger gelegen straten).

Ook het inpolderen van het gebied ten westen langsheen dat overgangsgebied werd in die periode stelselmatig aangevat. Ook hier is werd een regelmatige kavelstructuur aangehouden, de bewoning bestond echter uit verspreide (dikwijls omwalde) boerderijen aan de binnenkant van dijken en langs de hoger gelegen wegen. Op de kabinetskaart van de Ferraris is dat landschapsbeeld nog gaaf aanwezig.

Nog meer naar het westen sluit het gebied aan bij het poldergebied van de Schelde met zijn smalle repelvormige percelen. Er is hier een geleidelijk verschil waar te nemen, hoe verder men naar de Schelde gaat. Het kleinschalig karakter van het landschap verdwijnt stilaan door de afwezigheid van bomenrijen en houtkanten en doordat de percelen steeds groter en meer blokvormig worden.

Dat eertijds moerassige gebied behoorde oorspronkelijk tot het land van Breda en vormde vanaf ca. 1192 een leen van de hertog van Brabant. Het ontstaan van het huidige polderlandschap in en om Stabroek gaat terug tot de 13de eeuw, toen Gillis van Attenhoeven begon met de inpoldering van de streek, die toen 'Attenhoeven' en later 'Ettenhove' werd genoemd.

Na de aanleg van 's Hertogendijk in de 13de eeuw werden de polder van Ettenhoven gescheiden van de polder van Lillo, evenals de twee toen reeds bestaande nederzettingen. Ten gevolge van dijkdoorbraken, al vroeg in de geschiedenis van dit poldergebied, werden de nederzettingen van het huidige Hoevenen en Stabroek naar de hogere gronden verhuisd.

Naar aanleiding van de 80-jarige oorlog (1568-1648) werden de polders onder water gezet en werd de 's Hertogendijk voorzien van 2 schansen (die nu verdwenen zijn door de aanleg van de haven). Met het herstel van de dijken werd slechts gestart in 1614. In die strijd tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden werd na 1622 het gebied opnieuw onder water gezet. Pas na de Vrede van Munster in 1648 werden de dijken opnieuw hersteld.

In latere perioden kwamen de polders nog verschillende malen - al dan niet opzettelijk - onder water te staan, onder meer na zware dijkbreuken in 1830 en tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Vandaag betreft dit gebied nog een traditioneel polderlandschap, waarbinnen de 's Hertogendijk een waardevol historisch relict vormt. Op kaart 2 zijn ook de oorspronkelijke ontsluitingswegen aangeduid.

Hoevenen en Stabroek zijn nog steeds poldergemeenten, waarvan het bebouwde gebied op een zandrug gelegen is, maar door uitbreidingen hebben ze hun typische karakter van straatdorp deels verloren.

Op basis van de gegevens van de kabinetskaart van de Ferraris, Vandermaelen en het MGI kan worden gesteld dat de landschapsstructuur en topografie van een aanzienlijk deel van dit gebied doorheen de geschiedenis stabiel is gebleven.

De ankerplaats is ook betrekkelijk rijk aan bouwkundig erfgoed. Zeker te vermelden is de voormalige parochiekerk O.L.-Vrouw Geboorte, een pseudo-basiliek, die waarschijnlijk teruggaat tot de 15de eeuw, met een kern uit de 13de eeuw. Bijhorend is er een omheind en ommuurd kerkhof. Ter hoogte van Ettenhove staat een 19de eeuwse 'ast' - eertijds gebruikt voor het drogen van veldvruchten en cichoreiwortels - bij een hoeve uit de eerste helft van de 20ste eeuw.

De Rode Hoeve klimt in ouderdom mogelijk nog op tot de 18de eeuw en ligt nog steeds temidden van de weilanden. Voor de rest is de bebouwing, ook die langsheen de Kapelsestraat is van een recente(re) datum.

De huidige grote landhuizen langsheen de Kapelsestraat dateren van rond de eeuwwisseling. Op de MGI-kaart van 1903 staan ze ingetekend. Men mag ze beschouwen als uitlopers van de voormalige kastelen en buitenplaatsen. De gegoede bourgeoisie geeft in die periode echter de voorkeur aan kleinere en makkelijker te onderhouden landhuizen, omringd door een grote tuin of park.

Het Pharazynshof, ook Irishof genoemd, dat nu het Koninklijk Atheneum is, wordt in zijn huidige verschijning in 1893 gebouwd, waarbij door de tuinarchitecten Fuchs en Galopin het park wordt aangelegd in landschapsstijl. Het water van de Roode beek wordt gebruikt om de parkvijvers te voeden.

Ook het Hof ter Vijvers heeft een grote landschapstuin die in 1908 werd aangelegd naar ontwerp van architect J. Jacobs. Aan de noordzijde bevindt zich nog een ijskelder (met een paviljoentje erop). Het domein Heidehof, rond 1890 op de plaats van een ouder landhuis gebouwd, werd omringd door een beboomd domein met brede grachten en grasvelden, evenals het Starrenhof dat vanaf 1930 door de paters van Scheppers als klooster wordt gebruikt.

Archeologische gegevens

Doordat in het gebied tot op heden nog geen archeologisch onderzoek is verricht, vermeldt de CAI geen gegevens betreffende oudere vondsten en gekende sites. Toch kunnen in het gebied potentiële archeologische zones verwacht worden om volgende redenen.

Historisch is Kapellen onder de naam Hoogeschoot reeds bekend van in de 12de eeuw. Aangezien het landschap een overgangsgebied vormt tussen polder en zandige Kempen, zijn er vruchtbare gronden aanwezig die voor landbouwdoeleinden geschikt waren. De gronden zullen dus reeds vroeg bewerkt en bewoond zijn. De 18de eeuwse bewoning die op de kabinetskaart van de Ferraris is aangeduid kan dan ook oudere wortels hebben. De belangrijkste zones zijn de drogere en hogere zandgronden. Dergelijke gronden werden van in de prehistorie tot in de volle middeleeuwen geprefereerd als woongebied. Ze moeten dus beschouwd worden als archeologisch waardevol. Als voorbeeld wordt verwezen naar Ekeren waar op dergelijke zandopduiking op de rand van de Scheldepolders en de Schijnvallei, nederzettingssporen van de IJzertijd, Romeinse periode en middeleeuwen werden teruggevonden.

De polders zijn relatief recent ontwikkeld. Van Ettenhoven is geweten dat het een middeleeuwse dorpskern was die overstroomd is en dus momenteel bedekt is door de polderklei. De juiste situering is ongekend (Ettenhoven Polder). Er is zeker ook middeleeuwse bewoning te verwachten rond het Romaanse kerkje van Hoevenen. Hoevenen zelf ligt op een zandopduiking. Daar zijn bij de bouw van de sporthal paalkuilen waargenomen.

Vanuit archeologisch oogpunt moet in dit gebied ook rekening met de oude lopen van de Schijn, waar de zgn. ijzertijdprauwen ontdekt zijn in de 19de eeuw. Deze lopen moeten nog kunnen getraceerd worden op de bodemkaart. De kleine zandige opduikingen die zich situeren naast oude lopen/armen van een rivier herbergen vaak nog nederzettingen van jagers-verzamelaars. Het gebied is ook belangrijk voor rivierdeposities en oude dijken ('s Hertogendijk).

In de ankerplaats zijn ook meerdere plaggencomplexen aanwezig. Plaggencomplexen zijn door de eeuwen opgebouwd in zones die in oorsprong al aantrekkelijk waren voor landbouw of die verbeterd dienden te worden om een toename van de bevolking op te vangen. In die zin is de opbouw van een plaggenbodem te relateren aan menselijke aanwezigheid. Over de wijze waarop ze zijn ontstaan bestaan verschillende meningen. Archeologische sites die zich onder een plaggenbodem bevinden zijn doorgaans beter beschermd tegen bodemingrepen omdat het afdekkend pakket (plag en teelaarde) dik genoeg is om de site te beschermen tegen reguliere menselijke, bodemingrepen in het kader van vb. landbouwactiviteiten.

Het is dus aangewezen dat bij de opmaak van eventuele beheersplannen de impact op archeologisch erfgoed wordt onderzocht en maatregelen worden geformuleerd om dit erfgoed in situ te bewaren of te onderzoeken (behoud ex situ).

Biologische gegevens

Flora en begroeiingen

Op landschappelijk vlak is het grootste deel van de ankerplaats een open landschap. Enkel de zuidoostelijk hoek is gesloten tot halfopen.

De meest waardevolle begroeiingen vinden we in dat zuidoostelijk gedeelte (deelgebied KLE-rijk Overgangsgebied). Op de Biologische Waarderingskaart wordt dit gebied grotendeels als biologisch zeer waardevol en waardevol aangeduid.

De vegetatie van deze zuidelijke zone wordt hoofdzakelijk gedomineerd door bos en kasteelparken, afgewisseld door tal van kleinschalige, extensief beheerde weilanden met houtkanten en bomenrijen.

Het meest opvallend zijn de bossen van Het Rood die bestaan uit zuur arm eikenbos in combinatie met zuur beukenbos.

Als gevolg van de voormalige kasteelparkfunctie en een verdwenen kwekerij komt op diverse plaatsen (vaak massaal) Pontische rododendron voor. In de richting van de Rode Beek bevinden zich twee voormalige poelen met, zich uitbreidende, bamboe. Dit is eveneens een relict van het vroegere kasteelpark. De talrijke grote en kleine dreven die de bossen doorkruisen (voornamelijk bestaande uit Beuk en Amerikaanse eik) zijn eveneens getuigen van de vroegere kasteelparkfunctie van het gebied zijn

Enkele weilanden komen verspreid voor tussen de verschillende bostypen en vormen tevens de overgang naar de oostelijk gelegen kasteelparken. Het gaat om extensief beheerde weilanden met een erg kleinschalig karakter als gevolg van de dichte aanwezigheid van kleine landschapselementen als bomenrijen, houtkanten en ruigten.

De weilanden grenzend aan de Bonapartelaan hebben een meer open karakter en worden algemeen meer intensief beheerd (begrazing, maaien). Sporadisch treffen we hier ook akkers aan. Houtkanten en bomenrijen zijn hier afwezig of minder goed ontwikkeld. Het gaat hier om een overgangszone naar het noordelijke gelegen open gebied, waar de kleine landschapselementen nagenoeg afwezig zijn. Hier zijn de grachtkanten als een relevante KLE te beschouwen.

De laatste belangrijke zone in dit deelgebied zijn de kasteelparken langsheen de Kapelsestraat. Het zijn parken en tuinen in landschapsstijl, met typische elementen als vijvers, grachten, solitaire bomen (vaak exotisch en monumentaal), boomgroepen, beboste delen. Er is hier ook een dominantie van Pontische rododendron.

De zone ten noorden en ten westen van voornoemd deelgebied bestaat grotendeels uit akkers gescheiden door drainagesloten. Dit landschap (deelgebied Open Overgangsgebied) is botanisch arm met uitzondering van een aantal weg- en grachtbermen.

Deze zone valt op door haar openheid, een eigenschap die zich westwaarts in het poldergebied verder zet. Hoewel de percelering nog vrij intact is, is de afgrenzing door bomenrijen en houtkanten van vroeger verdwenen. Enkele onvolledige bomenrijen met Zomereik en Beuk herinneren hier aan. Een belangrijk relict wordt gevormd door de monumentale beukendreef die dwars door het gebied loopt ten zuiden van de Waterstraat.

Het westelijk deelgebied (deelgebied Poldergebied) is een open landschap waarin de vegetatie van de (zand)wegbermen en de grachtkanten evenals de plaatselijke KLE's, zoals rietkragen, houtkanten en bomenrijen, een belangrijke natuurwaarde hebben.

Fauna

De verscheidenheid aan bos en open gebied, en de samenhang met de andere poldergebieden en de Schelde in de omgeving maakt het gebied interessant voor tal van vogels als broed- als overwinteringsgebied en voor zoogdieren, waaronder soms zeldzame vleermuizen als Franjestaart en Baardvleermuis, als leefgebied.

In de teksten bij het kaartmateriaal van de BWK wordt aan het gebied een grote waarde toegekend vanwege de aanwezigheid van een belangrijke gradiënt. Het voorkomen van een grote variatie in bodemstructuur, van een belangrijk hoogteverschil en het contact tussen het zure Kempische hooglandwater en het kalkrijke polderwater, geven het gebied een apart karakter en een potentieel hoge biologische waarde.

Bovendien zitten we op de grens tussen twee fytogeografische districten nl het Maritieme en het Kempische. Op een afstand van enkele kilometers kan men van west naar oost de overgang van polder naar Kempen ervaren.

6. De landschapkenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden

1° Deelgebied 1 : Poldergebied

- a) open agrarisch ontginningslandschap met langgerekte tot blokvormige percelen waarin zowel akker- als grasland voorkomt
- b) historisch wegenpatroon en afwateringsstelsel
- c) ontsluitingswegen : zandwegen met bijhorende bermen
- d) afwateringsgrachten : grachten met bijhorende oeverkanten, inclusief de gracht van de Toreense Weg en de grachten in de Oudbroekstraat
- e) oude dijkstructuren : 's Hertogendijk en Bunderdijk
- f) waterlopen : Middelwatergang, Kleine Watergang, Sint Jacobsloop, 's Hertogendijkse Beek, Bunderbeek, Ettenhovense Beek, Opstalbeek, Zeip
- g) plaatselijke KLE's (houtkanten, bomerijen, rietkragen)
- h) Bouwkundig erfgoed uit Inventaris Bouwkundig erfgoed:
 - 1) Stabroek : **Sint-Jacobstraat 3**. U-vormige hoeve, uit XIX (?) en XXa, geplaveid erf aan Z.-zijde en gelegen aan begin 's Hertogendijk. Woonstalhuis (n // straat), aanleunende stallingen en langsschuur (n ⊥ straat), alleenstaande stalling aan Z.-zijde. Verankerde bakstenen gebouwen van één bouwl. onder zadeldaken (mechanische en Vlaamse pannen). Woonhuis met getoogde muuropeningen, beluikte vensters; overige muuropeningen rechthoekig. N.-voorgevel woonhuis met getrapte en beschilderde daklijst.
 - 2) Stabroek : **Sint-Jacobstraat 4**. Woonstalhuis (n // straat) uit XIX en XX. Gelegen op afgepaald domein grenzend aan 's Hertogendijk. Rechthoekig verankerd bakstenen gebouw van één bouwl. onder zadeldak (mechanische pannen en golfplaten). Onderkelderde Z.W.-hoek woonhuis met opkamervenster aan Z.-gevel. Rechthoekige muuropeningen.
 - 3) Stabroek : Laageind 43. Z.g. "**Mouterij Dingemans N.V.**". Startte als hoeve en handel in granen en bitterpeeen. In 1875 omgevormd tot mouterij en langzamerhand uitgebreid in Z.-richting. De mouterij startte in een gebouwtje naast het woonhuis en in later stadium uitgebreid naar het gebouwtje tussen woonhuis en schuur, alsook gedeeltelijk in de schuur. Aan Z.-zijde erf werd een gebouw met moutzolder opgericht ca. 1885. Vergroot met gebouw waarin droogoven en ast in 1885 of 1891. Opbouw moutzolder in 1900, gebouw met kiemvloeren in 1925, pneumatische moutvloer in 1932, en tweede pneumatische moutvloer in 1936. In 1938 werd overgeschakeld op energievoorziening door een gasgenerator en elektromotoren. Doorgang met daarboven silo's geplaatst voor 1940. Bovenste verdieping van de ast brandde af in 1940. Schuur tijdens Tweede Wereldoorlog beschadigd, nadien hersteld en ingericht tot garage. Tevens werd het hoevebedrijf stopgezet in 1947. Opbouw moutsilo's in 1949. Verlenging moutvloeren en toevoegen weekkuipen en waterreservoir in 1954. Kort daarop plaatsen silo's voor gerst en mout. Opbouw nieuwe ast en weekkuipen in 1971. Verder uitgebreid in 1975 en in 1982-83 met een nieuwe productie-eenheid en silo's. Thans met eenvoudige, landelijke bakstenen woning uit XIX d aan straatzijde; één bouwlaag onder mansardedak (leien en Vlaamse pannen), met haaks aanbouwsel uit XX aan W.-zijde. Wordt thans (1984) verbouwd naar ontwerp van F. Mertens .
 - 4) Stabroek : Kerkstraat 81 **Voormalige parochiekerk O. -L. -Vrouw Geboorte** Gotische pseudo-basiliek uit XV met mogelijke kern uit XIII. Omringend ommuurd en omheind kerkhof en gelegen aan W.-rand van de bebouwde agglomeratie
- i) archeologisch patrimonium : plaggenbodems aan de noordoostzijde ter hoogte van dorpskern van Stabroek, oude hoevesites

2° Deelgebied 2 : KLE-rijk Overgangsgebied

- a) KLE-rijk agrarisch ontginningslandschap met langgerekte percelen waarin zowel akker- als grasland voorkomt

- b) kasteelparken in landschapsstijl langsheen de Kapelsestraat met levend houtig erfgoed (domeinen Irishoeve, Pharazijnshof, Hof ter Vijvers, Starrenhof, Heidehof)
- c) ontsluitingswegen : zandwegen met bijhorende bermen
- d) afwateringsgrachten : grachten met bijhorende oeverkanten
- e) waterlopen : Rode Beek
- f) KLE's : houtkanten, bomenrijen, dreven, rietkragen, poelen, vijvers
- g) bos
- h) extensief beheerde weilanden
- i) Bouwkundig erfgoed uit Inventaris Bouwkundig erfgoed:
 - 1) Kapellen : Kapelsestraat 61, **Starrenhof** (kasteel-klooster) sedert 1930 klooster van de broeders van Scheppers, gelegen in mooi beboomd park met bakstenen afsluitmuur waarop hekken en torentjes (1057). Eclectisch kasteel met neo-Vlaamse renaissance-elementen gebouwd in 1881 (cf. tuinzijde toegangspoort) n.o.v. architect De Grooff, i.o.v. baron Gaston Cogels. Verbouwd en vrijwel in oppervlakte verdubbeld (vnl. aan de W.-zijde) in 1901. N.-vleugel toegevoegd in 1956 n.o.v. architect E. Verschueren.
 - 2) Kapellen : Kapelsestraat 45 : eivormig gemetselde ijskelder in baksteen met 2 toegangen in baksteen metselwerk : een korte toegang (3 m) in de richting van Kapelsestraat 47 Z.g. "Heidehof" en een lange gebogen toegang (8 m) in de richting van Kapelsestraat 43 Z.g. "Hof ter Vijvers".
 - 3) Kapellen, Kapelsestraat z.n. (perceel gelegen tussen Kapelsestraat 45 z.g. "Heidehof" en het achterin gelegen landhuis Kapelsestraat 39 Z.g. "Irishoeve": Half-cylindervormige gemetselde bakstenen constructie. Hoewel dit geen traditionele eivormige ijskelder is, is ze vermoedelijk met hetzelfde doel aangelegd.
 - 4) Kapellen : Kapelsestraat 45. Z.g. "**Heidehof**", landhuis, thans Rijksinternaat, opgericht ca. 1890 ter plaatse van een ouder landhuisje dat in het huidige gebouw werd opgenomen; verbouwd in 1914 (cf. gevelsteen toren) o.l.v. architect J. Hertogs; het gedeelte r. van de toren werd later toegevoegd. Omringend mooi beboomd domein met brede grachten, grasvelden en rododendrons.
 - 5) Kapellen : Kapelsestraat 43. Z.g. "**Hof ter Vijvers**", landhuis met prachtige tuin van 1908 (cf. gevelsteen) n.o.v. architect J. Jacobs. Gekenmerkt door een zeker eclectisme met traditionele elementen als kruiskozijnen, ezelsoren, overstekken, radvenster en portiek.
 - 6) Kapellen : Kapelsestraat 37, 41, 41 A. Voorheen z.g. "**Pharazijnshof**" (naar vroegere eigenaars), modo "Irishof", thans Koninklijk Atheneum. Grote villa in cottagestijl van ca. 1900 (jaartal 1893 boven de plint) n.o.v. architect M. De Braey. De N.-vleugel met toren is een latere toevoeging. Recente schoolgebouwen aan W.-zijde. Overblijfsel van park aangelegd door tuinarchitect Fuchs, i.s.m. Galopin; de rivier Roodeloop die over het domein loopt voedt de vijvers; straatzijde afgeboord met gracht en rododendronhaag. Bakstenen toegangsbrug met hardstenen postamenten en afdekking, vierkante bakstenen pijlers met hardstenen plint, banden en topstuk.
 - 7) Kapellen : Kapelsestraat 39. Z.g. "**Irishoeve**". Achterin gelegen landhuis in zelfde cottagestijl.
 - 8) Kapellen : Waterstraat **Kapel O.-L.-Vrouw van de Heuvels**, van 1939 n.o.v. architect A. Van den Bergh; horend bij het gehucht de Heuvels op grondgebied Stabroek. Eenvoudig beschilderd bakstenen gebouw onder pannen zadeldak.
- j) archeologisch patrimonium : plaggenbodems aan de zuidwest- en noordoostzijde van het deelgebied
- k) markante terreinovergang (micro-cuesta)
- l) overgangsgebied van de Kempische zandgronden naar Scheldepolders

3° Deelgebied 3 : Open Overgangsgebied

- a) open agrarisch ontginningslandschap met langgerekte percelen waarin zowel akker- als grasland voorkomt
- b) historisch wegenpatroon met bijhorend afwateringssysteem
- c) ontsluitingswegen : zandwegen met bijhorende bermen
- d) afwateringsgrachten : grachten met bijhorende oeverkanten
- e) waterlopen : 's Hertogendijkse Beek

- f) plaatselijke KLE's (houtkanten, bomenrijen)
- g) archeologisch patrimonium : plaggenbodems in noordelijk en zuidoostelijk gedeelte van het deelgebied
- h) historische dreef
- i) markante terreinovergang (micro-cuesta)
- j) overgangsgebied van de Kempische zandgronden naar Scheldepolders

7. De waarden die tot de aanduiding aanleiding gegeven hebben

Natuurwetenschappelijke waarde

Dit poldergebied van Stabroek is gelegen op de overgang van Polders naar Kempen en is daarmee onderdeel van een belangrijke gradiënt. De grote variatie in bodemstructuur, een belangrijk hoogteverschil en het contact tussen het zure, Kempische hooglandwater en het kalkrijke polderwater geven het gebied een apart karakter. Aansluitend op andere poldergebieden in de Scheldevallei, vertegenwoordigen de polders van Stabroek een belangrijke functie als broed- en overwinteringsgebied voor talrijke vogelsoorten en als leefgebied voor zoogdieren, met onder meer vleermuizen.

Historische waarde

Het ontstaan van dit polderlandschap in en om Stabroek gaat terug tot de 13de eeuw, toen Gillis van Attenhoeven begon met de inpoldering van de streek, die dan 'Attenhoeven' en later 'Ettenhove' werd genoemd. Met de later aanleg, wel eveneens in de 13de eeuw, van de 's Hertogendijk werden de polders van Lillo en Ettenhoven van elkaar gescheiden. Tot op vandaag is de 's Hertogendijk een waardevol historisch relict in dit poldergebied. Hoewel niet geldend voor de volledige ankerplaats, kan een aanzienlijk deel van de landschapsstructuur en topografie als historisch stabiel worden beschouwd. Daarnaast is deze ankerplaats ook betrekkelijk rijk aan bouwkundig erfgoed. Zeker te vermelden is de voormalige parochiekerk O.L.-Vrouw Geboorte, een pseudo-basiliek, die waarschijnlijk teruggaat tot de 15de eeuw, met een kern uit de 13de eeuw. Bijhorend is er een omheind en ommuurd kerkhof. Ter hoogte van Ettenhove staat een 19de eeuwse 'ast' bij een hoeve uit de eerste helft van de 20ste eeuw. In het oosten van de ankerplaats staan enkele mooie villa's en landhuizen (Irishof, Hof ter vijvers, e.d.), alsook het eclectisch kasteeltje 'Starrenhof', die allen teruggaan tot het einde van de 18de of begin van de 19de eeuw.

Esthetische waarde

Het westelijk gedeelte is als traditioneel poldergebied, arm aan kleine landschapselementen maar rijk aan historische relictten zoals de 's Hertogendijk en enkele oude hoeven, vertegenwoordigt een aanzienlijke esthetische waarde. De openheid van dit gebied biedt bovendien ruimte voor prachtige vergezichten. De strakke geometrische aanleg is eveneens beeldbepalend. Hoewel de omgevende haveninfrastructuur als storend kan worden ervaren, is zij karakteristiek voor dit stukje Scheldevallei en vormt ze vaak opvallende bakens in het landschap.

In het oostelijk gedeelte is het zeer typerend dat men over een relatief korte afstand de overgang van Polders naar Kempen kan ervaren. Deze overgang komt duidelijk tot uiting in de perceelsstructuur: in het eigenlijke poldergebied zijn de percelen blokvormig, terwijl op de overgang naar de Kempen (gedeelte op gemeente Kapellen) de percelering eerder langwerpig is. Naar het zuidoosten toe is er tevens een overgang van open naar gesloten : dit landschapsdeel dat overgaat van een gevarieerd KLE-rijk agrarisch gebied naar in landschapsstijl aangelegde parkdomeinen met landhuizen heeft een hoge belevingswaarde.

Ruimtelijk-structurende waarde

Deze ankerplaats betreft een traditioneel polderlandschap, arm aan kleine landschapselementen, maar rijk aan weidse zichten. Een opvallend element en/of baken in het landschap is de 's Hertogendijk.

Zeer typerend voor de ligging van deze 'overgangspolders' is dat men over een relatief korte afstand de overgang van Polders naar Kempen kan ervaren. Deze overgang komt duidelijk tot uiting in de perceelsstructuur: in het eigenlijke poldergebied zijn de percelen blokvormig, terwijl op de overgang naar de Kempen (gedeelte op gemeente Kapellen) de percelering eerder langwerpig is. In het noordoosten aansluitend op de Antitankgracht met de Schans van Smoutakker, is dit poldergebied in en om Stabroek deel van een cluster van waardevolle landschappen in het noordwesten van de provincie Antwerpen.

8. aanpassingen tov de oorspronkelijke fiche van de ankerplaats omwille van nieuwe inzichten

De oorspronkelijk fiche werd integraal behouden.

Het aansluiten van de Elzenbossen (ten noordoosten langsheen de Kapelsestraat) is niet mogelijk met de te volgen methodologie van de aanduiding van ankerplaatsen (het boscomplex sluit onvoldoende aan door de vrij intensieve bebouwing in die zone).

9. Toekomstige ruimtelijke vertaling en visie op de ankerplaats **Deze tekst samen met de toegevoegde kaart 'voorstel ruimtelijke vertaling' lezen.**

Om de instandhouding van de intrinsieke waarden van de ankerplaats te verzekeren dient met volgende doelstellingen rekening gehouden te worden bij het toekomstig beheer:

- Behoud van het landbouwgebruik van de akkers en weilanden
- Behoud van het bestaande wegenpatroon in halfverharding of onverhard.

Behoud en beheer van :

1° Deelgebied 1 : Poldergebied

- a) Het behoud van het open agrarisch ontginningslandschap met langgerekte tot blokvormige percelen
- b) Het behoud van het historisch wegenpatroon en afwateringsstelsel
- c) Het passend beheer van de zandwegen met bijhorende bermen
- d) Het natuurvriendelijk beheer van de afwateringsgrachten en waterlopen (Middelwatergang, Kleine Watergang, Sint Jacobsloop, 's Hertogendijkse Beek, Bunderbeek, Ettenhovense Beek, Opstalbeek, Zeip) met bijhorende oeverkanten
- e) Het behoud van oude dijkstructuren : 's Hertogendijk en Bunderdijk
- f) Het beheer van de plaatselijke KLE's (houtkanten, bomenrijen, rietkragen), met waar mogelijk een herstel van afgetakelde eenheden
- g) Het onderhoud en beheer van het bouwkundig erfgoed uit Inventaris Bouwkundig erfgoed:
 - 1) Stabroek : **Sint-Jacobstraat 3**. U-vormige hoeve, uit XIX (?) en XXa, geplaveid erf aan Z.-zijde en gelegen aan begin 's Hertogendijk.
Woonstalhuis (n // straat), aanleunende stallingen en langsschuur (n ⊥ straat),
alleenstaande stalling aan Z.-zijde.
Verankerde bakstenen gebouwen van één bouwlaag onder zadeldaken (mechanische en Vlaamse pannen). Woonhuis met getoogde muuropeningen, beluikte vensters;
overige muuropeningen rechthoekig. N.-voorgevel woonhuis met getrapte en beschilderde daklijst.
 - 2) Stabroek : **Sint-Jacobstraat 4**. Woonstalhuis (n // straat) uit XIX en XX. Gelegen op afgepaald domein grenzend aan 's Hertogendijk. Rechthoekig verankerd bakstenen gebouw van één bouwlaag onder zadeldak (mechanische pannen en golfplaten). Onderkelderde Z.W.-hoek woonhuis met opkamervenster aan Z.-gevel. Rechthoekige muuropeningen.

- 3) Stabroek : Laageind 43. Z.g. "**Mouterij Dingemans N.V.**". Startte als hoeve en handel in granen en bitterpeeen. In 1875 omgevormd tot mouterij en langzamerhand uitgebreid in Z.-richting. De mouterij startte in een gebouwtje naast het woonhuis en in later stadium uitgebreid naar het gebouwtje tussen woonhuis en schuur, alsook gedeeltelijk in de schuur. Aan Z.-zijde erf werd een gebouw met moutzolder opgericht ca. 1885. Vergroot met gebouw waarin droogoven en ast in 1885 of 1891. Opbouw moutzolder in 1900, gebouw met kiemvloeren in 1925, pneumatische moutvloer in 1932, en tweede pneumatische moutvloer in 1936. In 1938 werd overgeschakeld op energievoorziening door een gasgenerator en elektromotoren. Doorgang met daarboven silo's geplaatst voor 1940. Bovenste verdieping. van de ast brandde af in 1940. Schuur tijdens Tweede Wereldoorlog beschadigd, nadien hersteld en ingericht tot garage. Tevens werd het hoevebedrijf stopgezet in 1947. Opbouw moutsilo's in 1949. Verlenging moutvloeren en toevoegen weekkuipen en waterreservoir in 1954. Kort daarop plaatsen silo's voor gerst en mout. Opbouw nieuwe ast en weekkuipen in 1971. Verder uitgebreid in 1975 en in 1982-83 met een nieuwe productie-eenheid en silo's.
Thans met eenvoudige, landelijke bakstenen woning uit XIX d aan straatzijde; één bouwlaag onder mansardedak (leien en Vlaamse pannen), met haaks aanbouwsel uit XX aan W.-zijde. Wordt thans (1984) verbouwd naar ontwerp van F. Mertens .
- 4) Stabroek : Kerkstraat 81 **Voormalige parochiekerk O. -L. -Vrouw Geboorte**
Gotische pseudo-basiliek uit XV met mogelijke kern uit XIII. Omringend ommuurd en omheind kerkhof en gelegen aan W.-rand van de bebouwde agglomeratie
- j) in de potentiële archeologische zones, in het bijzonder bij de plaggenbodems aan de noordoostzijde ter hoogte van dorpskern van Stabroek en bij de oude hoevesites, is een hoge kans op het aantreffen van bewaarde archeologische vindplaatsen. Significante schade aan deze vindplaatsen dient vermeden te worden. Indien behoud in situ niet mogelijk blijkt, is behoud ex situ aangewezen

2° Deelgebied 2 : KLE-rijk Overgangsgebied

- a) het behoud van het KLE-rijk agrarisch ontginningslandschap met langgerekte percelen
- b) het passend beheer van de kasteelparken in landschapsstijl langsheen de Kapelsestraat met aandacht van de aanleg, de opbouwende elementen, de constructies en de aanwezige fauna en flora (domeinen Irishoeve, Pharazijnshof, Hof ter Vijvers, Starrenhof, Heidehof)
- c) het passend beheer van de zandwegen met bijhorende bermen
- d) afwateringsgrachten : grachten met bijhorende oeverkanten
- e) Het passend natuurvriendelijk beheer afwateringsgrachten en de waterlopen (Rode Beek) met bijhorende oeverkanten
- f) het passend beheer en herstel van de KLE's : houtkanten, bomenrijen, dreven, rietkragen, poelen, vijvers
- g) de bossen in het gebied zijn te behouden en verder te diversificeren
- h) de bestendiging van de extensief beheerde weilanden
- i) Het passend onderhoud en beheer van het bouwkundig erfgoed uit Inventaris Bouwkundig erfgoed:
 - 1) Kapellen : Kapelsestraat 61, **Starrenhof** (kasteel-klooster) sedert 1930 klooster van de broeders van Scheppers, gelegen in mooi beboomd park met bakstenen afsluitmuur waarop hekken en torentjes (1057). Eclectisch kasteel met neo-Vlaamse renaissance-elementen gebouwd in 1881 (cf. tuinzijde toegangspoor) n.o.v. architect De Grooff, i.o.v. baron Gaston Cogels. Verbouwd en vrijwel in oppervlakte verdubbeld (vnl. aan de W.-zijde) in 1901. N.-vleugel toegevoegd in 1956 n.o.v. architect E. Verschueren.
 - 2) Kapellen : Kapelsestraat 45 : eivormig gemetselde ijskelder in baksteen met 2 toegangen in baksteen metselwerk : een korte toegang (3 m) in de richting van Kapelsestraat 47 Z.g. "Heidehof" en een lange gebogen toegang (8 m) in de richting van Kapelsestraat 43 Z.g. "Hof ter Vijvers".
 - 3) Kapellen, Kapelsestraat z.n. (perceel gelegen tussen Kapelsestraat 45 z.g. "Heidehof" en het achterin gelegen landhuis Kapelsestraat 39 Z.g. "Irishoeve": Half-cylindervormige gemetselde bakstenen constructie. Hoewel dit geen traditionele eivormige ijskelder is, is ze vermoedelijk met hetzelfde doel aangelegd.
 - 4) Kapellen : Kapelsestraat 45. Z.g. "**Heidehof**", landhuis, thans Rijksinternaat, opgericht ca. 1890 ter plaatse van een ouder landhuisje dat in het huidige gebouw werd opgenomen; verbouwd in 1914 (cf. gevelsteen toren) o.l.v. architect J. Hertogs; het gedeelte r. van de toren werd later toegevoegd. Omringend mooi beboomd domein met brede grachten, grasvelden en rododendrons.
 - 5) Kapellen : Kapelsestraat 43. Z.g. "**Hof ter Vijvers**", landhuis met prachtige tuin van 1908 (cf. gevelsteen) n.o.v. architect J. Jacobs. Gekenmerkt door een zeker eclectisme met traditionele elementen als kruiskozijnen, ezelsoren, overstekken, radvenster en portiek.
 - 6) Kapellen : Kapelsestraat 37, 41, 41 A. Voorheen z.g. "**Pharazijnshof**" (naar vroegere eigenaars), modo "Irishof", thans Koninklijk Atheneum. Grote villa in cottagestijl van ca. 1900 (jaartal 1893 boven de plint)

n.o.v. architect M. De Braey. De N.-vleugel met toren is een latere toevoeging. Recente schoolgebouwen aan W.-zijde. Overblijfsel van park aangelegd door tuinarchitect Fuchs, i.s.m. Galopin; de rivier Roodeloop die over het domein loopt voedt de vijvers; straatzijde afgeboord met gracht en rododendronhaag. Bakstenen toegangsbrug met hardstenen postamenten en afdekking, vierkante bakstenen pijlers met hardstenen plint, banden en topstuk.

- 7) Kapellen : Kapelsestraat 39. Z.g. "**Irishoeve**". Achterin gelegen landhuis in zelfde cottagestijl.
- 8) Kapellen : Waterstraat **Kapel O.-L.-Vrouw van de Heuvels**, van 1939 n.o.v. architect A. Van den Bergh; horend bij het gehucht de Heuvels op grondgebied Stabroek. Eenvoudig beschilderd bakstenen gebouw onder pannen zadeldak..
- j) in de potentiële archeologische zones, in het bijzonder plaggenbodems aan de zuidwest- en noordoostzijde van het deelgebied, is een hoge kans op het aantreffen van bewaarde archeologische vindplaatsen. Significante schade aan deze vindplaatsen dient vermeden te worden. Indien behoud in situ niet mogelijk blijkt, is behoud ex situ aangewezen
- k) het behoud van de markante terreinovergang (micro-cuesta)
- l) het behoud van het overgangsgebied van de Kempische zandgronden naar Scheldepolders

3° Deelgebied 3 : Open Overgangsgebied

- a) het behoud van het open agrarisch ontginningslandschap met langgerekte percelen met een gepast beheer van de wegbermen en de oeverkanten van de grachten
- b) het behoud van het historisch wegenpatroon met bijhorend afwateringsstelsel
- c) het aangepast beheer van de aanwezige zandwegen
- d) het natuurvriendelijk beheer van de waterlopen, in het bijzonder van d 's Hertogendijkse Beek
- e) het beheer van de plaatselijke KLE's (houtkanten, bomerijen), met waar mogelijk een herstel van afgetakelde eenheden
- f) in de potentiële archeologische zones, in het bijzonder in de plaggenbodems in noordelijk en zuidoostelijk gedeelte van het deelgebied, is een hoge kans op het aantreffen van bewaarde archeologische vindplaatsen. Significante schade aan deze vindplaatsen dient vermeden te worden. Indien behoud in situ niet mogelijk blijkt, is behoud ex situ aangewezen
- g) het behoud en beheer van de historische dreef
- h) het behoud van de markante terreinovergang (micro-cuesta)
- i) het behoud van de overgangsgebied van de Scheldepolders naar de Kempische zandgronden
- j) het uitwerken van de aanleg van een passend groenscherm langs de KMO-zone

10. Kansen, knelpunten en aandachtspunten

Deze aanduiding als ankerplaats heeft als uiteindelijk doel het tot stand brengen van een erfgoedlandschap met als doelstelling het behoud van het landschap en haar waarden en kenmerken, waarbij het zo intact mogelijk bewaren van de polder met zijn karakteristieke percelering en anderzijds op de overgang naar de Kempen de verschillende kasteeldomeinen met hun parkaanleg in landschapsstijl uit het begin van de 20 ste eeuw het hoofddoel is, daar zij aan de basis liggen van de huidige waarde van het landschap.

Knelpunten in dit landschap zijn de weginfrastructuur en bijhorende storende lintbebouwing. De centraal in de ankerplaats gelegen, sterk bebouwde as tussen Stabroek en Hoevenen wordt aanzien als een onherstelbare landschapswonde. Om de waarden van dit stukje Scheldevallei in het noorden van Antwerpen te behouden, dient een verdere negatieve, antropogene invloed te worden vermeden. Ook het vliegveld is een niet authentiek gegeven in het polderlandschap. Hier is het van essentieel belang dat de landingsbaan in gras blijft en dat de gebouwen aan de Dijkstraat geconcentreerd blijven.

Op dit moment loopt er een MER- en RUP procedure (volgens integratiespoor) voor een aansluitingsweg tussen de N11 te Kapellen en Stabroek en de A12. Binnen de MER worden een aantal tracéalternatieven afgewogen waarbij de meeste tracés doorheen de ankerplaats gaan. Bij de keuze voor een tracé doorheen de ankerplaats is het in functie van het behoud van de landschappelijke waarden van dit gebied van belang te streven naar een maximale landschappelijke inpassing. De juiste maatregelen naar inpasbaarheid van de nieuwe weginfrastructuur en maatregelen voor het milderen van de negatieve effecten op het landschap zullen kunnen worden gehaald uit het planMer rapport.

11. Gewenste planologische afstemming

Geen gewenste planologische veranderingen.

12. begrippenlijst en referenties

Voor specifieke landschapsbegrippen, gebruikt in eerder opgemaakte aanduidingdossiers ankerplaatsen, verwijzen we naar de website www.onroerenderfgoed.be

Provinciaal Instituut voor Hygiëne (1997). Vooronderzoek bescherming landschap van Het Rood en Omgeving te Kapellen.

Provinciebestuur Antwerpen (2010). Provinciale Landschapskaart Antwerpen.

Leenders K.A.H.W., 1996. Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzettingsgeschiedenis van het noordwesten van het Maas-Schelde-Demergebied (400-1350). Zutphen, Walburg Pers.

de Ferraris (1777). Carte de Cabinet des Pays-Bas Autrichiens, kaartbladen Santvliet 71 (M²) (2) en (4) en Kapellen 88 (C²) (1) en (3).

Vandermaelen P. (1854). Kaartblad Cappellen 3 ⁷.

Institut Cartographique Militaire tweede uitgave (1923) met terreingegevens van 1903. Brussel, kaartblad Eeckeren (7).

Militair Geografisch Instituut (1981). Topografische kaart van België, kaartblad Ekeren 7/7. Brussel.

Wylleman L. en Plomteux G. (1985). Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Provincie Antwerpen, Arrondissement Antwerpen 10n, 2 (Ho-Ra). Gent.

Natuurreservaten v.z.w. (1997). Aanvraag tot erkenning van het natuurreservaat 'Het gemeentelijk natuurgebied Het Rood te Kapellen'. Niet gepubliceerd.

Gullentops F., Bogemans F., De Moor G., Paulissen E. & Pissart A. 2001 Quaternary lithostratigraphic units (Belgium). Geologica Belgica, 4/1-2, p153-164.

Bogemans F. 1997 Quartairgeologische Kaart 1-7 Essen – Kapellen. Vrije Universiteit Brussel, 38pp.

13. foto's

– zie bijlage 1

Marc De Borgher,
Gewestelijk Erfgoedambtenaar

21/03/2011